

HRVATSKI *glasnik*

XXXIII. godina, 34. broj

24. kolovoza 2023.

cijena 250 Ft

Dužijanica u Mostaru 2023.

FOTO: STIPAN BALATINAC

3. – 5. stranica

Sjednica u Cavtatu

6. i 7. stranica

Grahijada u Mohaču

9. stranica

Pomurski tamburaši na Jadranu

14. stranica

Potvrda identiteta – Bunjevci smo i Hrvati

Kako narod bez poznavanja prošlosti nema budućnosti, tako ni narod bez korigena nema identiteta. Nedavni posjet bunjevačkih Hrvata prapostojbini i Dužijanaca u Mostaru ojačali su nas upravo u tom smislu, kako nacionalnom tako i vjerskom identitetu. Vratili smo se svojim korijenima kako bismo se potvrdili u svojem identitetu, ali i da bismo se poklonili našim starima, zahvalili im na svemu što su nam ostavili, čime su nas zadužili.

Bio je to povijesni događaj jer su se Bunjevci sa svih strana – iz Hrvatske, Mađarske i Srbije – okupili na Dužijanci u Mostaru kao hrvatska etnička skupina koja živi i u prapostojbini i u krajevima u koje je prije nekoliko stoljeća odselila. Tako je danas podijeljena u tri ogranka: dalmatinski Bunjevci iz Dalmatinske zagore i jugozapadnog dijela Bosne i Hercegovine, primorsko-lički Bunjevci iz Gorskog kotara, Hrvatskog primorja i Like te podunavski Bunjevci sa sjevera Bačke – iz Srbije te mađarskog dijela Bačke. Ovim zajedništvom svi oni potvrdili su svoje hrvatsko podrijetlo sa svim posebnostima koje ih čine Bunjevcima i krasi ih u svim krajevima gdje danas žive.

Odgovor je to svima koji niječu hrvatsko podrijetlo Bunjevaca. Bunjevci i danas žive u svim navedenim krajevima, svjesni svojeg hrvatskog podrijetla, ali i svojih posebnosti, posebno jezika, tradicije, kulture i nošnje prema kraju i državama u kojima danas žive. Nikome ne pada na pamet deklarirati se posebnim narodom, ali svi se oni ponose svojim bunjevačkim rodom, svojim posebnostima koje ih čine prepoznatljivima.

Tijekom povijesnih vihora bili su prisiljeni napustiti svoju prapostojbinu, odseliti se u druge i daleke krajeve, među njima i na sjever Bačke. Ali kako nisu izgubili svoj hrvatski nacionalni identitet, tako nisu izgubili ni svoje bunjevačke posebnosti koje čuvaju do danas. A na tome rade sve hrvatske samouprave u svim bunjevačkim naseljima u Bačkoj. Ponose se svojom bunjevačkom granom, ali i hrvatskim stablom, pripadnošću hrvatskom narodu s kojim ih povezuje povijest, jezik, kultura, vjera i sve drugo. Bunjevci smo i Hrvati – potvrda je to putovanja u prapostojbinu, a Dužijanaca je jedna od najprepoznatljivijih tradicija bunjevačkih Hrvata.

S. B.

Glasnikov tjedan

„Člankom 12. Ustava Republike Hrvatske određeno je da je u Hrvatskoj u službenoj uporabi hrvatski standardni jezik pod nazivom ‘hrvatski jezik’ i latinično pismo.”

Hrvatski je jezik materinski jezik pripadnika hrvatskog naroda i najvećeg broja stanovnika u Hrvatskoj. Njime se služe i Hrvati u Bosni i Hercegovini kao i pripadnici hrvatske nacionalne manjine i jezične zajednice u Srbiji, Crnoj Gori, Sloveniji, Mađarskoj, Austriji, Slovačkoj, Italiji te u drugim državama u kojima žive pripadnici hrvatske jezične zajednice.”

Člankom 12. Ustava Republike Hrvatske određeno je da je u Hrvatskoj u službenoj uporabi hrvatski standardni jezik pod nazivom „hrvatski jezik” i latinično pismo.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja 1. kolovoza uputilo je u javno savjetovanje nacrt Zakona o hrvatskom jeziku. Po slovu Zakona o jeziku odlučivat će Vijeće sastavljeno od 14 stručnjaka. Zakonom se utvrđuju osnovna pravila o službenoj i javnoj uporabi hrvatskog jezika i osigurava se sustavna i stručna skrb o jeziku, no njime se ne regulira privatna komunikacija. Zakon, čiji je nacrt napravljen na temelju inicijative Matice hrvatske, na snagu bi trebao stupiti do kraja godine. Nacrt Zakona bit će u javnoj raspravi do 31. kolovoza i svi se mogu uključiti u raspravu preko mrežne stranice esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=24809.

U nacrtu Zakona stoji kako hrvatska vlada vodi posebnu skrb o učenju i očuvanju hrvatskog jezika i kulture među Hrvatima koji žive izvan granica Hrvatske i njihovim potomcima te se brine o promicanju hrvatskog jezika u svijetu, potičući njegovo poučavanje na inozemnim obrazovnim ustanovama.

Zakon pod javnom uporabom hrvatskog jezika smatra svaku usmenu ili pismenu jezičnu obavijest u prostoru namijenjenom javnosti ili široj publici, uključujući i onu elektroničkim putem.

Utvrđuje kako je uz uporabu hrvatskog jezika u neslužbenim prigodama moguća i javna uporaba narječja hrvatskog jezika radi poticanja i uvažavanja regionalnih posebnosti. Po nacrtu Zako-

na javne obavijesti i promidžbene poruke u govorenom, pisanom (tiskanom ili rukopisnom) ili elektroničkom obliku donose se na hrvatskom jeziku. Višejezične javne obavijesti i promidžbene poruke, uključujući sadržaje prometnih i turističkih znakova, ispisuju se prvo na hrvatskom jeziku, a zatim na drugim jezicima.

U nacrtu zakona stoji kako hrvatski jezik obuhvaća suvremeni nadregionalni hrvatski standardni jezik (koji se tradicionalno zove i *hrvatskim književnim jezikom* i *hrvatskim jezikom*) u svim svojim funkcionalnim stilovima, jezik cjelokupne književne baštine na hrvatskom jeziku (na glagoljici, bosančici i latinici). Posebnost je hrvatskog jezika njegova trodioba na tri ravnopravna narječja – čakavsko, kajkavsko i štokavsko – od kojih je štokavsko odabrano kao obrazac za standard. Uz navedena narječja sintetizirana formulom ča-kaj-što hrvatski jezik obuhvaća i njihove idiome te idiome kojima se služi dio Hrvata u inozemstvu, poput bunjevačkih i bokeljskih govora te moliškohrvatskog, gradišćanskohrvatskog i karševskohrvatskog jezika. Hrvatski jezik u svojoj je ukupnosti i cjelovitosti temeljna sastavnica hrvatskog identiteta i hrvatske kulture, koji su dijelovi europskog identiteta i europske kulture. Stoga je skrb za hrvatski jezik i njegove idiome, kao bitne odrednice nematerijalne kulturne baštine i nasljeđa hrvatskog naroda, dužnost države i državnih ustanova, što je osobito važno za njegovo očuvanje, njegovanje i budući razvoj.

Zakon propisuje kako su javnopravna tijela u Hrvatskoj dužna na hrvatskom jeziku osigurati jezično uređenje propisa i drugih dokumenata iz svoje nadležnosti. Tijela državne vlasti i državne uprave to osiguravaju zapošljavanjem lektora, a druga javnopravna tijela to mogu i vanjskom lektorskom uslugom. Lektori osiguravaju terminološku ujednačenost hrvatskog jezika u službenim dokumentima na nacionalnoj i europskoj razini.

Branka Pavić Blažetin

Bunjevački Hrvati u prapostojbini Dužijanica u Mostaru 2023.

Svjesno svojeg hrvatskog podrijetla više od 300 bunjevačkih Hrvata iz Srbije, Mađarske te senjskog i ličkog kraja iz Hrvatske od 22. do 23. srpnja pohodilo je svoj stari zavičaj, svoju prapostojbinu kako bi zahvalili svojim „pređima“ što su im baštinili „viru, pripadnost hrvatskom narodu i bunjevačkom rodu“. Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanica“ iz Subotice u Srbiji s Hrvatima u Mađarskoj i Hrvatskoj te Hercegovini predstavila se s manifestacijom „Dužijanica u Mostaru“. Ova jedinstvena svetkovina završetka žetve i zahvale Bogu za plodove zemlje dio je bogata kulturnog nasljeđa bunjevačkih Hrvata iz Subotice i njezine okolice. Dužijanica je svetkovina završetka žetve koja se u Subotici javno izvodi više od sto godina (ovogodišnja je 113.), a ima važnu ulogu u očuvanju nacionalnog identiteta, tradicije i običaja bunjevačkih Hrvata koji su se nakon Zagreba, Novog Sada i Baje predstavili i u Mostaru sa svojim nošnjama, pjesmom, plesom i običajima.

Bunjevački Hrvati u Župi Presvetog Trojstva Blagaj – Buna i na izvoru rijeke Bune

Udruga Bunjevačkih Hrvata „Dužijanica“ radi poticanja hrvatskog kulturnog zajedništva s Hrvatskim nacionalnim vijećem u Republici Srbiji, Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata, Hrvatskom državnom samoupravom u Mađarskoj, Mostarsko-duvanjskom biskupijom, Gradom Mostarom i Gradom Senjom predstavila je u Gradu Mostaru Dužijancu kao zajedničku manifestaciju bunjevačkih Hrvata iz Srbije, Mađarske i Hrvatske.

Dvodnevni program bunjevačkih Hrvata započeo je 22. srpnja zajedničkim posjetom Blagaju, misnim slavljem u župnoj crkvi Presvetog Trojstva i otkrivanjem obnovljene spomen-ploče bunjevačkih Hrvata koja je postavljena još davne 1933. godine. Oko 300 bunjevačkih Hrvata iz Subotice i okolice te iz Mađarske okupilo se u svojoj prapostojbini. u starom kraju gdje su prije 90 godina udruge bunjevačkih Hrvata iz Subotice i Sombora postavile spomen-ploču na crkvi u Blagaju. Ondašnji posjet organiziralo je Hrvatsko pjevačko

društvo „Neven“, a ovogodišnji Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanica“ iz Subotice.

Misno slavlje u župnoj crkvi Presvetog Trojstva predvodio je predsjednik UBH-a „Dužijanica“ mons. Andrija Anišić s domaćim župnikom don Slavenom Čorićem, a s njima su suslužili i svećenici Subotičke biskupije na čelu s apostolskim upraviteljem mons. Ferencom Fazekasem te Szabolcsem Tomaškovićem, svećenikom iz Mađarske (podrijetlom iz Kačmara).

Nakon misnoga slavlja svečano je otkrivena obnovljena spomen-ploča bunjevačkih Hrvata iz 1933. godine. Dopredsjednica UBH-a „Dužijanica“ Ljiljana Dulić u svojem je pozdravnom govoru podsjetila na dolazak naših predaka zavičaju, naglasivši kako nas je i tada, a i sada okupljala ljubav prema svojem kraju, prema svojim korijenima. To je potvrdila i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća Jasna Vojnić, koja je istaknula kako su se i prije 90 godina na ovom istom mjestu, vođeni istom čežnjom, bili okupili naši predci jer su vjerovali da makar samo kratak doticaj s korijenom jednog bića može okrijepiti i uliti snagu kako bi narod nastavi

vio rasti. „Takvo uzbuđenje oni opisuju tijekom cijelog puta dok su se približavali svojem izvoru. Znali su koliko je važno ostati povezan s korijenom svojeg bića. Možda nisu toliko znali koliko su osjećali“, naglasila je Jasna Vojnić i dodala: „Žedni smo. Došli smo se opet napiti. Ni prije 90 godina nije bilo lakše. I naši su se stari isto morali očistiti od bijesa zbog stege, bunta, nakupljene patnje i tuge. Mislite li da je akrostih *Bunjevci su Hrvati* na ploči lako napisan? Nije. Morao se i tada prikriti. Morali su i tada promišljati hoće li staviti jedno slovo više ili pak izbaciti poravnanje teksta kako se on ne bi odmah zamijetio.“ Uz to je poručila: „Neka je blagoslovljena Udruga Dužijanica, koja nas je ovdje dovela. Neka nam je ovaj današnji dan na ponos i okrep.“ U nastavku svečanosti predsjednik HKC-a „Bunjevačko kolo“ Lazar Cvijin pročitao je tekst napisan na ploči, a svojim pjevanjem program uljepšao Katedralni zbor „Albe Vidaković“ iz Subotice. Spomen-ploču čiju je obnovu financiralo Hrvatsko nacionalno vijeće zajedno su otkrili direktor UBH-a „Dužijanica“ Marinko Piuković i predsjednica HNV-a Jasna Vojnić.

Dio sudionika Dužijance u Mostaru

Povratak korijenima i potvrda hrvatskog identiteta

Nakon zajedničkog ručka na obali rijeke Bune u Blagaju posjetili su izvor Bune, a zatim i novu župnu crkvu Presvetog Tijela i Krvi Kristove na Buni te spomen-ploču koju su bunjevački Hrvati iz Mađarske postavili još 2009. godine. Nekad postavljena na zid župne crkve danas se nalazi na zgradi Pastoralnog centra blaženog Alojzija Stepinca. U ime Hrvatske državne samouprave i bačkih Hrvata u Mađarskoj položen je križ na spomen-ploču koju su bački Hrvati postavili 2009. godine u povodu 320. obljetnice doseljavanja bunjevačkih Hrvata na prostore Bačke. Prisjećajući se posjeta od prije 14 godina, zamjenica predsjednika Hrvatske državne samouprave Angela Šokac Marković uz ostalo je naglasila: „Odlučili smo posjetiti našu prapostojbinu sa željom da ostavimo neki trag sjećanja i zbog toga smo postavili spomen-ploču vjerujući da će ona još dugo ostati i čuvati uspomenu na naše korijene.” Zahvalila je organizatorima trodnevnog putovanja i dvodnevnog programa „Dužijanca u Mostaru”, a predsjednik Hrvatske državne samouprave Ivan Gudan položio je cvijećem okičen križ kod spomen-ploče bunjevačkih Hrvata iz Mađarske.

Tribina u Biskupijskom centru u Mostaru: „Bunjevačke grane hrvatskoga stabla u Hrvatskoj, Mađarskoj i Srbiji”

Istoga dana u predvečernjim satima u Biskupijskom centru u Mostaru održana je tribina „Bunjevačke grane hrvatskoga stabla u Hrvatskoj, Mađarskoj i Srbiji”. Tribina je započela pozdravnim riječima i otvorenjem putujuće izložbe „Bunjevačka nošnja, ris i dužijanica”. Ravnateljica Gradskog muzeja u Senju Blaženka Ljubović održala je izlaganje „Kulturno-povijesna i gospodarska obilježja identiteta primorsko-ličkih Bunjevaca (sličnosti i razlike)” te je uz ostalo istaknula da su Bunjevci hrvatska etnička skupina podijelje-

Prijateljsko društvo na izvoru Bune u Blagaju: Dušnočani, Kačmarac i naš novinar

Predavači na tribini o bunjevačkoj grani hrvatskoga stabla, među njima Dinko Šokčević iz Mađarske

Dio bunjevačkih Hrvata u svečanoj povorci

Vič. Szabolcs Tomašković (Kačmar), Valerija Petrekanić (Aljmaš) i István Bolvári (Dušnok)

na u tri ogranka: dalmatinski (Dalmatinska zagora i jugozapadni dijelovi Bosne i Hercegovine), primorsko-lički (Gorski kotar, Hrvatsko primorje i Lika) te podunavski (Bačka, južna Mađarska i okolica Budimpešte). Povjesničar Dinko Šokčević izlagao je o migracijama Bunjevaca u Ugarsku, a završno i o radu na oživljavanju običaja bunjevačkih maskara u Baji, što je prezentirano i kartom Bačko-kiškunske županije s bunjevačkim naseljima i fotografijama bajskih bunjevačkih maskara. Bunjevci se u Bačkoj prvi put spominju 1622. godine, kad su prisilno odvedene, odnosno protjerane 2000 obitelji. Kako je naglasio, oni su došli bez svećenika. U kasnijoj seobi s Bunjercima došli su i franjevački misionari koji su počeli osnivati svoje samostane te se pročulo kako je Bačka bogata zemlja i da u njoj ima svega u izobilju. Tijekom 17. stoljeća bilo je nekoliko spontanij dolazaka u Bačku, a posljednji i najpoznatiji val doseljavanja bio je 1687. godine. On se dogodio kao posljedica niza tragičnih događaja koji su pogodili katoličko pučanstvo nakon povlačenja Osmanlija. Katarina Čeliković, v. d. ravnateljica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, održala je izlaganje pod naslovom „Markeri hrvatskog identiteta bačkih Bunjevaca s naglaskom na nematerijalnu kulturnu baštinu”. Govorila je o imenu *Bunjevci*, koje je zapisivano i kao *Dalmati*, *Iliri*, *Katolici*, *katolički Raci* te o bogatoj nematerijalnoj baštini Bunjevaca iz Bačke. Kako je uz ostalo naglasila, dužijanica je u kazalištu, na ulicama, u zapisima, kalendarima te se može kazati da je najjači marker vjerskog, kulturnog i nacionalnog identiteta. Predstojnica Katedre za migracije i manjinske zajednice Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Marijeta Rajković Iveta održala je izlaganje „Identitet i etnokulturno oblikovanje Bunjevaca u svjetlu rezultata etnološkog istraživanja”. Publiku je upoznala s istraživanjima u kojima se vide sličnosti i razlike, govo-

rija je o Bunjevcima koje u raznim krajevima i državama povezuje govor, religija i kultura, ali je istaknula i to da svi imaju svoje regionalne posebnosti.

Nakon tribine nazočnima je predstavljena i kruna Dužijance u Mostaru koju je izradila i predstavila poznata umjetnica u tehnicama slame Jozefina Skenderović.

Folklorna večer „Dužijanca u Mostaru“

Poslije tribine o bunjevačkim granama hrvatskog stabla na Trgu hrvatskih velikana ispred Hrvatskog doma „Herceg Stjepan Kosača“ u Mostaru održana je skupština risara i večer folklor „Dužijanca u Mostaru 2023.“ na kojoj su se predstavile gostujuće folklorne skupine iz Hrvatske, Srbije i Mađarske te domaćini iz Mostara i Hercegovine. Večer je započela scenskim prikazom negdašnje risarske pogodbe. Nazočne je srdačno pozdravio direktor UBH-a „Dužijanca“ Marinko Piuković, koji je uz ostalo izrazio radost da nakon Zagreba, Baje i Novog Sada i u Mostaru mogu predstaviti i proslaviti dužijancu. „Ovim događajem ispunio se naš san i naša žarka želja da i u zavičaju naših pradjedova, koji nas odvedoše u ravnu Bačku prije 337 godina, proslavimo našu dužijancu“, kazao je Marinko Piuković te dodao: „Dužijanca je zahvala Bogu za završetak žetve i zahvala na kruhu svagdašnjem te pohvala čovjeku i njegovu radu.“

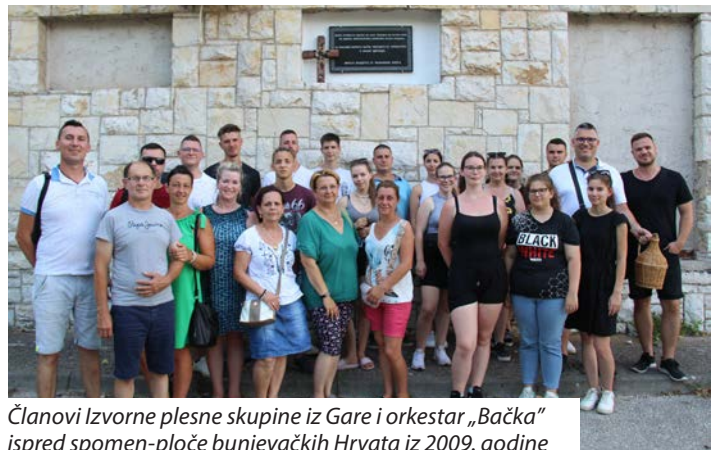
„Nevjerojatno sam ponosan što će naši gosti s nama podijeliti ono možda najvrjednije što čovjek ima – svoju kulturu, svoju opstojnost i svoju pripadnost“, kazao je u svojem obraćanju nazočnima mostarski gradonačelnik Mario Kordić. U programu su nastupili HKUD „Sveti Ante Cim“, Tamburaški orkestar „Mostar“, HKUD „Katedrala Mostar“, HKUD „Bijelo Polje“, HKUD „Rodoč“, Tamburaški sastav „Esviger“ iz Bijelog Polja, HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankute, TS „HAJO“ iz Subotice, HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice. Zajednički KUD bunjevačkih Hrvata iz Bačke, sastavljen od članova Izvorne plesne grupe iz Gare i KUD-a „Bunjevačka zlatna grana“ iz Baje te plesača iz Čavolja i Dušnoka, prikazao je garski bunjevački svatovac u koreografiji pokojnog Antuna Kričkovića u pratnji garskog orkestra „Bačka“ i harmonikaša Krunoslava „Kiće“ Agatića. Zahvaljujući orkestru „Bačka“ večer je završena spontanom veselicom na terasi Studentskog centra u Mostaru uz pjesmu, ples i druženje sudionika iz Mađarske i Srbije.

Dužijanca u Mostaru – nedjeljno euharistijsko slavlje, mimohod sudionika i završna svečanost

Trodnevno putovanje bunjevačkih Hrvata u prapostojbinu i dvodnevni program Dužijance u Mostaru završen je u nedjelju 23. srpnja prijedopodne središnjom svečanošću završetka žetve i zahvale Bogu za plodove zemlje. Sudionici iz Hrvatske, Mađarske, Srbije i Hercegovine u katedrali Marije Majke Crkve u Mostaru sudjelovali su na euharistijskom slavlju koje je predvodio mostarsko-duvanjski biskup mons. Petar Palić, a s njim su služili brojni svećenici Subotičke biskupije na čelu s apostolskim upraviteljem mons. Ferencom Fazekasem te predsjednik UBH-a „Dužijanca“ mons. Andrija Anišić i svećenik Szabolcs Tomašković iz Mađarske (podrijetlom iz Kačmara). Među mnoštvom sudionika u izvornim narodnim nošnjama bili su i članovi zajedničkog KUD-a bunjevačkih Hrvata – Izvorne plesne skupine iz Gare i KUD-a „Bunjevačka zlatna grana“ iz Baje te članovi kulturnih društava iz Aljmaša i Dušnoka. Uslijedio je svečani mimohod do Hrvatskog doma „Herceg Stjepan Kosača“, gdje su ovogodišnji bandaš Petar Vukmanov Šimokov i bandašica Dunja Šimić u nazočnosti brojnih uzvanika svojim domaćinima predali žitni vijenac, a gradonačelniku Mostara Mariju Kordiću novi kruh. Nakon

Predsjednik HDS-a Ivan Guban (u sredini) s voditeljima Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ i domaćinima

Članovi Izvorne plesne skupine iz Gare i orkestar „Bačka“ ispred spomen-ploče bunjevačkih Hrvata iz 2009. godine

Muški dio članova Izvorne plesne skupine iz Gare

svećanih obraćanja organizatora i uzvanika svetkovina je završila velikim kolom u kojem je plesalo više od 300 sudionika.

Program Dužijance u Mostaru organizirala je Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ s Hrvatskim nacionalnim vijećem u Srbiji, Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata, Hrvatskom državnom samoupravom u Mađarskoj, Mostarsko-duvanjskom i Trebinjsko-mrkanskom biskupijom, Gradom Mostarom i Gradom Senjom. Pokrovitelji „Dužijance u Mostaru“ bili su Mostarsko-duvanjska i Trebinjsko-mrkanska biskupija, Grad Mostar i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Putovanje i sudjelovanje bačkih Hrvata iz Mađarske ostvareno je u organizaciji Hrvatske državne samouprave odnosno Kulturnog centra bačkih Hrvata koji je surađivao s hrvatskim samoupravama i udrugama iz Baje, Gare, Aljmaša, Dušnoka i drugih naselja te uz materijalnu potporu Fonda „Gábor Bethlen“.

S. B.

Održana druga sjednica trećeg saziva Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske

Od 27. do 30. lipnja 2023. u Cavtatu je održana druga sjednica trećeg saziva Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Razvoj suradnje, izazovi povratka i useljavanja u Hrvatsku, globalna prepoznatljivost Hrvatske kao i njezin vanjskopolitički položaj bile su glavne teme druge sjednice trećeg saziva Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan RH.

Na početku sjednice 28. lipnja na svečanosti otvaranja državni tajnik Milas iznio je sve dosadašnje iskorake i naglasio kako je Vladin Savjet ključno operativno tijelo za razvoj odnosa Republike Hrvatske s Hrvatima izvan njezinih granica.

„Riješili smo zajedno pitanje stjecanja hrvatskog državljanstva, pitanje upisa studenata pripadnika hrvatskih nacionalnih manjina i hrvatskog iseljništva na studije u Hrvatskoj, pitanje jačanja hrvatskih institucija u državama u kojima živi hrvatska nacionalna manjina i radimo zajedno na europskom putu BiH, a to je jedini put koji jamči ravnopravnost Hrvata u BiH“, istaknuo je državni tajnik Milas, koji je na kraju svojeg izlaganja rekao kako su to sve veliki iskoraci, ali i to da je još puno toga otvoreno pred nama.

Predsjednik Savjeta Ivan Gudan u svojem je govoru izrazio zahvalnost Vladi Republike Hrvatske, Središnjem državnom uredu kao i svim drugim nositeljima odnosa između Republike Hrvatske i Hrvata koji žive diljem svijeta.

„Format komunikacije koji omogućava Vladin Savjet iznimno je važan kako bi se sva pitanja i preporuke adresirale u pravo vrijeme prema ključnim institucijama, a posebno Vladi RH koja u mandatu Andreja Plenkovića intenzivno radi na povezivanju iseljene i domovinske Hrvatske te integraciji hrvatskih povratnika i useljenika u RH uz posebnu skrb o Hrvatima u Bosni i Hercegovini kao i o hrvatskim nacionalnim manjinama“, izjavio je Gudan.

Predsjednik Vlade Andrej Plenković obratio se videovezom članovima trećeg saziva Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Zahvalio je svim Hrvatima izvan Hrvatske na lobiranju za ulazak Hrvatske u dublje integracije Europske unije – šengensko područje i europodručje. Naglasio je da je hrvatskoj vladi posebno važna suradnja sa svim Hrvatima izvan domovine te da će im, kao i dosad, pružati snažnu potporu. Najavio je i novi prijedlog Zakona o hrvatskom jeziku, koji uskoro ide u javno savjetovanje.

Državni tajnik Zvonko Milas

Na sjednici su održana izlaganja i paneli na kojima se govorilo o razvoju suradnje s Hrvatima izvan Republike Hrvatske te o demografiji i povratništvu. Razgovaralo se i o globalnoj prepoznatljivosti Hrvatske te vanjskopolitičkom položaju Republike Hrvatske i njegovu odrazu na Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Članove Savjeta, pripadnike Hrvata izvan Republike Hrvatske, imenuje Vlada Republike Hrvatske na prijedlog hrvatskih zajednica iz država iz kojih dolaze. Riječ je o 55 članova među kojima Hrvate iz Mađarske predstavljaju Ivan Gudan i dr. sc. Andrija Handler. Ivan Gudan obnaša dužnost predsjednika trećeg saziva Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Državni tajnik Zvonko Milas u svojem završnom obraćanju naglasio je kako je Hrvatska stvorila partnerski odnos s Hrvatima izvan Republike Hrvatske te da su Hrvati, neovisno o tome gdje žive, nedjeljiv narod, a Vlada Republike Hrvatske tu nedjeljivost

Sudionici druge sjednice trećeg saziva Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske

Predsjednik Savjeta Ivan Gukan

Sudionici panela „Vanjskopolitički položaj Hrvatske i odraz na Hrvate izvan Republike Hrvatske“

jasno demonstrira i to se danas vidi kroz uspjehe Hrvata u BiH, kroz povećanje broja povratnika iz iseljeništva i kroz položaj hrvatske nacionalne manjine bilo u Srbiji, Crnoj Gori, Mađarskoj ili u drugim državama.

Predsjednik Savjeta Ivan Gukan istaknuo je kako su se vanjskopolitički uspjesi Republike Hrvatske pozitivno odrazili na Hrvate koji žive izvan njezinih granica te je dodao kako je u dva iscrpna radna dana bilo zanimljivih i kvalitetnih izlaganja u kojima je iznesen i razmijenjen niz prijedloga i ideja.

Poseban gost ovogodišnje sjednice bio je izbornik hrvatske nogometne reprezentacije Zlatko Dalić, koji je zahvalio na globalnoj potpori Hrvatima u svijetu te zamolio članove Savjeta da to prenesu hrvatskim zajednicama diljem svijeta.

Ministar vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske Gordan Grlić Radman obratio se sudionicima trećeg saziva Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske u Cavtatu i naglasio je nastavak snažne potpore Vlade RH svim Hrvatima izvan domovine te je zahvalio na svesrdnoj pomoći i angažmanu za jačanje globalne prepoznatljivosti Hrvatske i njezina vanjskopolitičkog položaja.

Tijekom prvog panela, na kojem se govorilo o razvoju suradnje, istaknuti su brojni pozitivni iskoraci u svim dosadašnjim programima i projektima kojima se snaži suradnja i manifestira sve hrvatsko zajedništvo. Istaknuti su i brojni izazovi s kojima se zajednice susreću, ali predstavljene su i nove mogućnosti i prilike za jačanje suradnje u korist općeg napretka i razvoja Hrvatske, a time i Hrvata izvan RH.

Panel „Demografija i povratništvo“ pružio je članovima Savjeta izravan uvid u mjere i aktivnosti koje Hrvatska provodi u području suradnje s Hrvatima izvan RH – zapošljavanje i rad, socijalna sigurnost, znanost i visoko obrazovanje, iskustveno-obrazovni programi u Hrvatskoj kao i poticajne demografske mjere.

Predstavljen je i razvojni projekt za povratak hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka Splitsko-dalmatinske županije – „Povratak korijenima“. Splitsko-dalmatinska županija prva je hrvatska županija koja razvija poseban program privlačenja i povezivanja s potomcima hrvatskih iseljenika i koja ima izrazit razvojni i demografski potencijal.

Na panelu „Globalna prepoznatljivost Hrvatske“ raspravljalo se o dvjema izuzetno važnim temama: utjecaj Crkve na hrvatski identitet s posebnim osvrtom na suvremeno stanje u Hrvatskoj inozemnoj pastvi te hrvatski turizam s posebnim osvrtom na suradnju HTZ-a i iseljeništva. Voditelji panela (velečasni Tomislav Markić, ravnatelj Hrvatske inozemne pastve, i direktor Hrvatske turističke zajednice Kristijan Stančić) poveli su iznimno zanimljivu raspravu u kojoj su izravno s članovima Savjeta dogovarali buduće aktivnosti.

Nikad jači vanjskopolitički položaj Republike Hrvatske Hrvatima u susjednim zemljama, ali i diljem svijeta, osigurao je njihov bolji položaj i status u zemljama u kojima žive. Sudjelovanjem u kreiranju politika svih važnih međunarodnih asocijacija Vlada Republike Hrvatske štiti i jača položaj Hrvata izvan RH, a to je naglašeno na panelu „Vanjskopolitički položaj Hrvatske i odrazi na Hrvate izvan Republike Hrvatske“ na kojem su sudjelovali predsjednica Odbora za Hrvate izvan RH u Hrvatskom saboru Zdravka Bušić, zastupnik u Hrvatskom saboru Davor Ivo Stier, državni tajnik u Ministarstvu vanjskih i europskih poslova Frano Matušić te predsjednik Savjeta i Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj Ivan Gukan.

Branka Pavić Blažetin
Foto: HINA

Dio sudionika

Državni tajnik Zvonko Milas i ministar vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske Gordan Grlić Radman

Legrad i Őrtilos zajednički proslavili Svetu Anu

Za vikend 29. i 30. srpnja na obalama rijeke Drave održan je prvi susret bratskih općina Legrad i Őrtilos nakon ulaska Republike Hrvatske u šengenski prostor. Tradicija malograničnog prijelaza Legrad – Őrtilos postoji od 1994. godine, a posljednje tri godine nije se održavao zbog situacije s pandemijom i niskim vodostajem. Ove godine u povodu Dana svete Ane ponovno su se susreli mještani Legrada i Őrtilosa te brojni gosti, a prvi put susret je trajao dva dana. Otvoren je u subotu, kad je rijeku Dravu čamcima prošlo oko 100 putnika, a u nedjelju više od 1500 ljudi družilo se na obalama rijeke Drave. U nedjelju je održana sveta misa na Legradskoj gori, a nakon toga kulturno-umjetnički program. S jedne i druge strane održavali su se brojni glazbeni koncerti, radionice, igraonice, a mogli su se kušati hrvatski i mađarski specijalitetti. Dogovoreno je da će sljedeće godine biti održan jubilarni 30. susret.

BPB

(Izvor: legrad.hr)

Odličje Grada Šeljina župniku Ladislavu Ronti

Zastupničko tijelo Grada Šeljina na svečanoj sjednici u povodu Dana grada održanoj 4. kolovoza u mjesnom Domu kulture među ostalim je odlikovalo nekadašnjeg šeljinskog župnika i danas župnika harkanjske rimokatoličke župe Ladislava Rontu. Župnik Ronta od 1993. do 2000. godine bio je na čelu Župe Šeljin i umnogome doprinio razvoju vjerskog života tog gradića od 3000 stanovnika. Ove godine župnik Ronta slavi 50 godina od zaređenja za svećenika i već je održao niz misa kojima obilježava taj važan jubilej.

Šeljin je središnje naselje regije Ormánság i u njemu u velikom broju živi hrvatski živalj te djeluje Hrvatska samouprava Šeljina. Prvi pisani spomen naselja potječe iz

1292. godine, a za vrijeme Matije Korvina ondje je važan feudalni posjed i svećeničko središte. Šeljin je status grada dobio 1997. godine, kad je župnik bio Ladislav Ronta. Ronta je rođen nadomak Šeljina, u Križevcima, i duboko je do današnjeg dana vezan za podravski kraj, kojem se redovito vraća.

Na uručanju odličja i zahvale za dugogodišnju svećeničku službu u Šeljinu naglašeno je kako je župnik Ronta bio aktivan čimbenik javnog života Šeljina, za vrijeme njegove službe obnovljena je krovna konstrukcija šeljinske rimokatoličke crkve, toranj i unutarnja zidna ploha, župni dvor i dvorište. Nije se župnik Ronta tad libio ni sam svojim dvjema rukama sudjelovati u obnovi. Naglašena su i njegova

postignuća za vrijeme vođenja Župe Šeljin, razvoj vjerskog života u Šeljinu, okolnim naseljima i regiji Ormánság. Zastupničko tijelo Grada Šeljina dodijelilo je Ladislavu Ronti odličje „Nagrada za Šeljin” / „Sellyéért”. Nagradu su župniku Ronti uručili gradonačelnik Šeljina Attila Nagy i pečuški biskup László Felföldi.

Branka Pavić Blažetin

Foto: pecsiagyazmegye.hu

Župnik Ladislav Ronta i pečuški biskup László Felföldi

Trenutak za pjesmu

Negdje između

Ne traži me u riječima
I ne očekuj u slikama
Odavno sam negdje drugdje
U kolu boja i slova
Naseljen u plesu svjetla i sjena
Hodam mijenama dana i noći
Puteljima sumraka i zore
Nevidljiv od suza i smijeha
Uvijek negdje između
Sjemenka u brazdi neba
Zvijezda u bori zemlje

Anton Tamarut

29. šokačka grahijada u Mohaču

U organizaciji Čitaonice mohačkih Šokaca 5. kolovoza održana je 29. šokačka grahijada, tradicionalno kuhanje graha u zemljanim loncima. Pučka veselica i ove je godine okupila više stotina sudionika i na tisuće posjetitelja.

Festival šokačkog graha jedna je od prvih priredaba Šokačkog kera pokrenuta sredinom devedesetih godina prošlog stoljeća, koja se ne samo očuvala nego je postala i prepoznatljiva priredba šokačkih Hrvata. U međuvremenu je izrasla u veliku gradsku manifestaciju koja privlači i stare i mlade. Iz godine u godinu okuplja više stotina sudionika i na tisuće posjetitelja.

Usprkos neizvjesnoj vremenskoj prognozi organizatori na čelu s vodstvom i predsjednikom Čitaonice Stipom Buregom u prijedpodnevnim satima pripremili su stolove i mjesta za kuhanje na prostoru ispred klupske zgrade u Táncsicsevoj ulici.

MOHAČ – „U nekadašnjih 13 mohačkih birtija sviralo je 13 tamburaških sastava...” Tamburaška glazba ima važnu ulogu u glazbenom životu Mohača, čiju ostavštinu do danas njeguju dinastije glazbenika koji uglavnom sviraju iz zabave. Njihovo je sviranje pronijelo glas Mohača u svim krajevima zemlje, a nosi ga i danas, jer domaći glazbenici u mnogim prilikama sviraju tamburu. Tamburaški sastavi prepoznatljiv su dio bogata glazbenog života Mohača u kojem se tajna majstorskog sviranja instrumenta koji se upotrebljava posebno među južnim Slavenima prenosi s oca na sina. Ovo trzalo i od njega nastalu obitelj glazbala glazbenici višenacionalnog grada na Dunavu uzimaju u ruke već stoljeće i pol. Melodije koje su svirali uvijek su s velikim zadovoljstvom slušali ljudi koji ondje žive i oni koji ondje dolaze kao gosti. Na toj je tradiciji pokrenut i 17. lipnja održan već 16. Mohački tamburaški festival. Na Deákovu trgu u 15 sati otvoren je sajam obrtništva, a nakon pozdravnih riječi u 18 sati cjelovečernji koncert gostujućih i domaćih tamburaških sastava. U programu su nastupili Orkestar „Dunavkinje” (Mohač), József Kovács i njegov orkestar (Mohač), Orkestar „Radost” (Mohač), TS „Misija” (Pečuh), Potisanski tamburaši / Tiszamenti Tamburások (Kanjiža – Magyarkanizsa, Srbija). Mohački tamburaški festival završen je plesničicom koja je trajala od 21 do 1 sat i koju je na otvorenom svirao mohački orkestar „Glasovi”.

Već po tradiciji priredba je počela u ranim poslijepodnevnim satima paljenjem vatre i pristavljanjem graha u zemljanim

loncima. Nažalost, zbog kiše je u početku bilo manje ljudi, a nije moglo biti održano ni svečano otvorenje. Nakon što je prestalo kišiti, sve je došlo na svoje. Iz sata u sat bivalo je sve više ljudi, a za večerom nije bilo slobodnog mjesta. Pučka veselica uz šokački grah, dobre ljude i dobru kapljicu vina dosegla je svoj vrhunac.

Usljedio je šokački bal, a za dobro se raspoloženje ove godine pobrinuo mohački orkestar „Glasovi” pa je zabava uz pjesmu i ples potrajala do sitnih sati.

Dogodine se organizira jubilara 30. šokačka grahijada.

S. B.

Po staza... Neki dodatni detalji 2023.

Projekt „Po staza naših starih” ima nekoliko dimenzija i svaka je zanimljiva priča sama po sebi.

1. Naravno, jedna je, nama sad najbliža, hrvatska dimenzija o našem doseljenu u današnje krajeve u 16. stoljeću, prije otprilike 490 godina. Tu se mogu nabrojiti povijesne, društvene, sociološke sastavnice i okolnosti, okrugle obljetnice izravno povezane s tim događajem i one nakon toga. Posebno naglašavamo Vojnu krajinu i aspekte koji nisu bili dovoljno naglašeni.

2. Pristup Hrvatske u EU, tj. vraćanje u staru obitelj nakon stoljetnog lutanja kud i kamo.

To je europska, srednjoeuropska priča. Nažalost, premalo je vremena prošlo od samostalnosti i odmah i predaje dosta toga od te neovisnosti EU. To hrvatsko društvo doživljava traumatično jer cijela priča oko puta do toga još nije završena i savršeno čista. Ovim putem mi promoviramo neke europske vrijednosti i na neki način vučemo Hrvatsku u EU prolazeći kroz četiri države koje već jesu članice te zajednice. To je bila priča prije točno 10 godina i mislim da je još više aktualna danas nego tad, kad smo započeli našu priču „Po staza naših starih”.

3. Potez kojim putujemo skoro se podudara s prastarom stazom, koja je tisućljećima funkcionirala kao najkraći put od Baltika do Jadrana. U 19. stoljeću prozvana je Jantarska (Jantarna) cesta, ali favoriziranom rutom koju su izgradili Rimljani. Naša cesta ili staza ide starom rutom. S mora (hladnog Baltičkog) na more (tj. topli Jadransko), i to najkraćom linijom. To je prije više stoljeća bilo normalno. Nažalost danas nije. Pokušaj revitalizacije te nekadašnje žile kućavice Europe. Aspekt mora i njegovo značenje u hrvatskoj duši. Sad nakon 10 godina i susreta s vrlo zanimljivim i vrijednim istra-

živačima imamo podatak da Troja vlada tom stazom. Ti su nam podatci bili do sada razdvojeni, pa je velik skok u razumijevanju cijele priče u tom da je Vedran Sinožić, analizirajući Homerovu Ilijadu i Odiseju, smjestio Troju u Istru i Motovun.

4. Preko hrvatske priče povezujemo narode s kojima taj narod i danas zajedno živi i radi. To je ta famozna sintagma suradnje i komunikacije, suživota, kojeg sve više nedostaje u punom smislu te riječi. Na kraju izgleda da ipak mora pobijediti jači, ali time svi gubimo snagu, ma kako paradoksalno to izgledalo. Ideja Ilirije kao dvodijelne cjeline (Panonije i Dalmacije), koja pokriva danas prostor u 14 država! Bolje rečeno državica treba biti nit vodilja i u budućim suradnjama.

5. Promocija višejezičnosti vrlo je važna jer smo i u posljednjih 10 godina uočili niz nelogičnosti u jezičnim tumačenjima, a otvaraju se fantastični horizonti u komparativnoj analizi naših susjednih jezika, povezanosti s toponimijom i prastarom funkcijom u prostoru!

6. Promocija ruralnih sredina, manjih naselja, je budućnost. Uspostavilo se da sve više ljudi ima probleme u gradu. Priroda je nešto što se ne može nadoknaditi. Pogotovo današnja zračenja svake vrste smetaju kod sve više ljudi.

7. Pokušaj promocije ideje o održivom životu koji ne mora biti nužno povezan s rastom, što nam se na svakom uglu inputira. Održivi je razvoj sam po sebi enigma i neobjašnjiva priča.

Novi načini turizma, gdje je tzv. turist aktivno uključen u oblikovanje sredine koju posjećuje.

Redefiniranje pojma putovanja. Vraćanje vremena u stvarni kolosijek. Usporavanje tempa. Sve su to teme koje su zanimljive i još neiskorištene. Zašto ih ne bismo mi počeli promovirati?

8. Formiranje drugog načina razmišljanja, tzv. sintetičkog, kad se istodobno ukazuje s više aspekata na istu stvar i na taj način stvara predodžba u ljudima o svojoj sredini, okruženju, uzevši u obzir i ona razmišljanja (danas nazvana „alternativna”) koja bi u budućnosti mo-

gla biti presudna za naše živote i općenito opstanak. U posljednjih deset godina upravo se to i dogodilo. Sinergijom i drukčijim pristupom došli smo do sasvim neočekivanih rezultata. Zahvaljujući ljudima s kojima smo stupili u kontakt i počeli surađivati otvoreni su horizonti.

9. Različiti sadržaji na ruti – kulinarski, glazbeni, vjerski, povijesni itd., susreti udruga, institucija, gradova i na kraju ljudi. Osjećamo jedno veliko iščekivanje, isto kao dosad prije početka svakog putovanja. To su fantastične priče, poklapanja, zajednička iskustva i nove prilike.

10. Spomenuo sam hrvatski aspekt puta, ali ruta govori o puno univerzalnijim aspektima. Komunikacija je bila općenito najvažnije obilježje ove staze, i to na svakakve načine. Tu je kolalo, kao na suvremenim magistralama, ljudstvo, roba, novac, vojske, narodi, ideje, vjere i vjerovanja. Za to imamo čvrste dokaze i mi ćemo ih spomenuti. Ali se u jedno vrijeme u 20. stoljeću tu protezala i glavna razdjelnica Europe, Željezna zavjesa. I to se mora spomenuti. Ona je podijelila Europu, pa tako i ljude, po ideološkom svjetonazoru, a da nijedna strana nije bila u pravu, a to upravo svjedočimo u današnjici. Željezna zavjesa doslovno je puknula 15. kolovoza 1989. upravo u Koljnofu, mjestu odakle kreće karavana. Iz nekadašnjeg marijanskog kraljevstva Ugarske, iz hodočasničkog mjesta loretskog kulta u Koljnofu, na najveći marijanski svetak prešli su prvi put organizirano istočnonjemački građani granicu bježeći u Austriju u mjesto Križ. Treba li veće simbolike?! Tri puta Marija, a poslije Križ! Na tom smo mjestu postavili 30 godina poslije i Spomenik budućnosti. Ondje ćemo našim sudionicima ispričati pravu priču i pozadinu zašto je sve baš tako posloženo. Prije 10 godina toga još nismo bili svjesni. Znači, ovo je putovanje i na neki način osvještavanje na svakakve načine i na različitim nivoima.

11. Na potezu se suočavamo sa starijom, običajima, a istodobno i najmodernijim tehnologijama današnjice.

12. Priča KROIDA, dobrih bića Ilirije, koji će nam dočarati arhajsku dob i zvuke.

Opis putovanja

Krenuli smo iz Udbine, slavnog mjesta nekadašnje biskupije gdje je bila katedrala sv. Jakova, a danas je crkva hrvatskih mučenika. Odatle smo krenuli prije 10 godina s biskupom Bogovićem uz blagoslov današnjeg šibensko-kninskog biskupa Rogića. Ondje je već odavno bio rod Grubića, a naš je konjanik načelnik naše općine Franjo Grubić.

Uz kratku povorku, misu i hodočašće do podnožja Udbine put smo nastavili prema Slunju.

U Slunju, važnom kapetanskom gradu Vojne krajine uz koji se veže povijest slunjske loze i velike obitelji Frankopana, nastavljamo s povorkom. Postavili smo izložbe i dočarali naš stari hrvatski govor, koji smo odnijeli upravo iz tih krajeva prije 500 godina. U Moravskoj postoji ime Slunjski, ime Hrvata, čovjeka doseljenika, a isto se u pradomovini nije očuvalo.

Iz Slunja uz posjet Rastokama krećemo na destinaciju gdje se na Novu godinu 1527. održao važan Cetinski sabor, kojim je predsjedavao izaslanik Ferdinanda I. Nikola Jurišić i na kojem se izglasalo Habsburge za kraljeve Hrvatske. Isti je taj Jurišić heroj u Kisegu u našem kraju i doselio je dosta Hrvata u naš kraj. Nažalost, negdje u isto se vrijeme izabrao i Ivan Zapolja za kralja od drugih velikaša Ugarske, pa smo se zapravo podijelili i počeo je lagani pad nekad slavnog kraljevstva.

Nakon toga put nastavljamo za Žumberak u Sošice. Priča je to najviše nepoznata velikoj većini naše skupine pa i šire. Tu smo se više pozabavili s poviješću toga kraja, zemljopisom, novijim događajima. U centru smo imali povorku pa nastup i predavanje uz izložbu. Drugi dan misu u grkokatoličkoj crkvi pa idemo dalje u Jezernice, rodno mjesto legendarnog Janka Šajatovića Krabata. Tu su poveznice sa Zrinskim, Metlikom i glagoljskim izdanjem i prijevodom Novog zavjeta, Stipanom Konzulom, Šopronom itd.

Nakon Žumberka idemo u plemenitu općinu Draganić, gdje imena naselja govore fantastičnu priču. Sveta geometrija ovoga kraja također fascinira, pa smo se imali čemu čuditi.

Put nas poslije vodi u Čazmu, kaptolski grad, gdje smo neslavno došli prije dvije godine nakon havarije na putu. Nedavno sam doznao za poveznicu sa Sincem, Čazmom i Koljnofom, našim rodnim selom. Čazma je interesantna priča upravo zbog onog ČA, pa smo to malo detaljnije analizirali na licu mjesta, gdje smo skupa s domaćinima imali povorku, nastup i druženje poslije. U utorak ujutro cilj je bio Medvedgrad, gdje je umro Janus Pannonius, koji je pokopan u Remetama, a poslije prenesen u Pečuh jer je bio pečuški biskup. Na Medvedgradu je Oltar domovine. Imamo sličnost sa Šopronom jer je stari grad u šumi na

Na jednoj od mnogobrojnih postaja

Ovogodišnji sudionici puta

S tamburicom u ruci

vrhu zaštićen, a poslije se grad razvija ispod u podnožju. Zagrabia je posebna priča, pa smo o baru i gasu na licu mjesta malo više doznali.

Poslije Medvedgrada put nas je vodio u Mihovljan, prastaro mjesto pored Čakovca koje isto ima svoju lijepu priču. Šopron ima svog zaštitnika sv. Mihovila – Barbantia (Scarbantia), a kraj tog je mjesta Čakovec (Chakatur). Sva imena koja pričaju.

Nakon Međimurja – koje ostavljamo preko mosta na Muri kod Murskog Središća, gdje je i u doba našega seljenja bio most – ulazimo u Sloveniju i Lendavu. Ondje smo se kratko našli s našim prijateljima i pogledali kulturni centar, koji je planirao arhitekt začetnik mađarske organske arhitekture Imre Makovecz. Njega je nadahnjivao Rudolf Steiner, rođen u Donjem Kraljevcu na meridijanu Koljnofa. Njegovo je cijelo ime jedna posebna priča, koje on možda nije bio ni svjestan. Nije slučajno da na rukavima majica ovogodišnjeg putovanja imamo znakove dviju starih viteških utrka u Hrvata. Jedna je u prijevodu *bar* i *ča*, a druga *po* i *kaj*, odnosno *cev*.

Nakon kratke stanke u Lendavi krećemo dalje u južno Gradišće na mađarskoj strani u Gornji Četar, malo mjesto na granici gdje je i najpoznatiji muzej Željezne zavjese na otvorenom. To je malo hrvatsko naselje među najvjernijim selima Mađarske koja su se vratila u okrilje svoje stare države 1923., znači točno prije 100 godina, nakon što su dvije godine bili dio novonastale austrijske pokrajine Burgenland.

Nakon programa, povorke i druženja kasno u noć stižemo u našu bazu u Koljnofu, u Etnomemorijalni centar gradišćanskih

Kočija „predaka“

Hrvata u Ugarskoj, koji je nastao prije desetak godina i uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH.

Srijeda je bila rezervirana za Umok i Vedešin, gdje smo posjetili naše kajakve kraj Nežiderskog jezera. Popodne smo otkrili spomenik u čast najvjernijem gradu Šopronu (*Civitas Fidelissima*) i najvjernijim selima (*Communitas Fidelissima*, Petrovo Selo, Vaskeresztes, Hrvatske Šice, Narda, Gornji Čatar, Pornova i Plajgor) u Koljnofu.

U četvrtak smo u Šopronu i okolici s popodnevnom ophodom u tom prekrasnom i drevnom gradu, najvrjednijem u cijeloj Mađarskoj. Imali smo vremena i prilike malo dublje ući u priču ovdje na Jantarskoj cesti jer ona i dandanas doslovno presijeca grad u samom njegovu srcu.

U petak prelazimo u Austriju u obližnje mjesto Gerištof, koji je dio veleopćine Filež, gdje smo se družili s mještanima, a navečer je bila povorka u Koljnofu s našim gostima.

U subotu smo krenuli za Slovačku, za glavni grad Požun (Bratislava), gdje smo bili sudionici programa „Dobro došli“, što je manifestacija nastala upravo u povodu našeg prvog putovanja 2013. godine. Nakon tog programa i pohoda malo se vraćamo u Mađarsku, u hrvatsko selo Bizonju, u kojem smo bili atrakcija dana općine. Spavamo opet u Požunu i to samo kratko, jer smo u nedjelju već u 10 sati bili nazočni na svetoj misi nedaleko o Trnave u malom mjestu Sucha nad Parnou, danas već slovakizirano, no nekada hrvatskom. Uz prigodni program i drugih domaćih Hrvata i druženja popodne smo završili ovo desetodnevno putovanje u kojem nosimo dobre vijesti i pozdrave svih naselja, gradova u kojima smo boravili, povezujući ih u jedno kolo, u jednu suvislu priču. Pa će tako Slunj vjerojatno prvi put biti aktualiziran u Požunu i Trnavi, jedan Žumberak postati nešto zanimljivo svima koji će poslušati našu priču na bini prilikom naših nastupa i povorki. Udbina i Medvedgrad preko nas će moći ispričati svoje priče ljudima koji za njih još nisu čuli, ali će sigurno u budućnosti navratiti kad budu vidjeli znak jer će ih vući jedno prekrasno i staro sjećanje na trenutke druženja i povijesno-istraživačke avanture simpatično ispričane još prije puno godina.

Kao što smo naveli, rezultati svih tih putovanja i danas se vide, no pravi sinergistički efekti doći će malo poslije i malo tko će se uopće sjećati gdje je klupko počelo. No nije to ni važno. Važno je širiti dobru vibraciju, dobru čut i osjećaje, misao zajedništva, propagirajući našu prekrasnu kulturno-civilizacijsku baštinu koja je nenadmašiva, makar to pokušali nama izvana nametnuti.

Pratila su nas tri pisma, dosta jezika, slojevi naše povijesti, bajke i legende. Ove je godine 150 godina od rođenja Marije Jurić Zagorke, koja nam je zaista dočarala tu bajkovitost i slojevitost naše psihofizionomije, a s Medvedgrada smo se prisjetili Ante Starčevića, koji je rođen prije 200 godina i pokopan u Šestinama.

Od jezika za nas je najvažniji naš stari hrvatski jezik, koji se polako gubi, ali se još ne da. On je bio jedna čvrsta skala prilikom naših istraživanja, očuvao je takve vrijednosti i stare riči ke nas upućuju u druge dimenzije našega postojanja. Ta jezik je jezik Frankopana i Zrinskih i prešali smo štiva iz pjesmarice Ane Kata-rine Zrinske, žene već gore spomenutog bana Petra Zrinskog, ka je umrla točno pred 350 ljet, ali joj jezik i jezik tadašnjih ljudi još živi!

Na kraju bih zahvalio na potpori Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske i svima, kako institucijama tako i privatnim osobama, koji su na bilo koji način pomogli da se ovogodišnje putovanje „Po staza naših starih“ ostvari.

dr. Franjo Pajrić

Foto: medjimurski.hr/Ildi Korláth

PO STAZA NAŠIH STARIH

Karavana „Po staza naših starih“ uputila se na put 7. srpnja i bila na putu do 16. srpnja. Krenuli su iz Udbine do Slunja pa preko Cetingrada i Žumberka do Sošica. Treći dan puta nastavili su preko Jezernice i Draganića do Čazme. Peti dan bili su u Mihovljanu i Gornjem Četaru, a šesti u Vedešinu i Umiku. Sedmi dan bio je rezerviran za Šopron. Od tamo su preko Gerištofa došli u Koljnof. Deveti dan krenuli su preko Bizonje do Bratislave, dok je završetak puta bio 16. srpnja u Parnou.

Gradišćanski Hrvati predvođeni dr. sc. Franjom Pajrićem još su jedanput u okviru projekta „Po staza naših starih“ krenuli od juga ravno gore kroz pet država: Hrvatsku, Mađarsku, Austriju, Češku i Slovačku. Putuju mladi iz Hrvatske i Mađarske. Kroz susrete i zajedničke kulturno-umjetničke programe, koje su provodili sa svojim domaćinima u mnogim mjestima na svojem putovanju, ukazuju na zajedničko povijesno, kulturno, etnografsko i jezično nasljeđe. Mladi i stariji odjeveni u narodnu nošnju s križem i pričom uz pratnju kočije i konja. Osim etnološkog aspekta ovo putovanje ima edukativni, istraživački i povijesni karakter.

Riječ je o projektu koji je pokrenut prije deset godina, 2013., i trajat će do 2033. godine, kad će se slaviti 500. godišnjica dolaska gradišćanskih Hrvata na ugarske prostore. Prije pet stoljeća oko 150 000 Hrvata iz Hrvatskog primorja, Slavonije i današnje sjeverozapadne Bosne i Hercegovine, bježeći pred Turcima, sklonilo se u tadašnju zapadnu Ugarsku. Radi okupljanja Hrvata koji žive razasuti po cijeloj Europi dr. Franjo Pajrić pokrenuo je projekt „Po staza naših starih“.

Branka Pavić Blažetin

Jezične i kreativne radionice u Zavičaju

U osnovnim školama, pa i u gimnazijama, na satima Hrvatskog jezika uči se pisati pisma. Danas se uglavnom pišu elektronička pisma koja se, naravno, ne razlikuju previše od pisma na papiru. Djeca ne pišu prečesto pisma svojim roditeljima, nego su gotovo stalno u kontaktu na društvenim mrežama i komuniciraju na Messengeru. Jedan od zadataka na jezičnim radionicama u hrvatskim državnim kampovima bila je i vježba komunikacije na hrvatskom jeziku, gdje su djeca trebala napisati pismo ili razgovor u kojem su pisali o svojim doživljajima u kampu.

Razgovori na Messengeru

- Bok, kako ste?
- Kako je na Pagu?
- Jučer smo bili u Šibeniku. U ponedjeljak smo bili u gradu Pagu, u utorak smo bili na plaži. Jako uživamo.
- Što ste radili u Šibeniku? Uživali ste?
- Pogledali smo jednu tvrđavu i bili u košarkaškoj školi Dražena Petrovića.
- Što ćete raditi sutra?
- Sutra idemo u Zadar.

* * *

- Bok!
- Bok, kako je na Pagu? Što ste radili?
- Dobro sam. Kada smo stigli, imali smo kviz.
- Super.
- Svaki dan idemo na plažu.
- Kakva je voda?
- Nije jako hladna, ali nije ni baš topla.
- I što ste još radili u ponedjeljak?
- Bili smo u Pagu, tamo smo dobili slobodno vrijeme, jako nam je bilo dobro.

- Bok!
- Bok! Zamisli, jučer smo bili u Šibeniku.
- Što ste ondje radili?
- Pogledali smo tvrđavu svetog Nikole iz daleka i tvrđavu svetog Ivana.
- Što ste još radili?
- Poslije smo pogledali košarkašku školu Dražena Petrovića, pogledali smo njegov prvi koš i prvu loptu. Poslije smo išli jesti pizzu.
- To je super, a kakva je bila pizza?
- Bila je fina.
- Poslije ste išli u Zavičaj?
- Ne, još smo dobili slobodno vrijeme.
- Što ste tada radili?
- Išli smo jesti sladoled i kupili smo suvenire. Sad moram ići jer počinju radionice. Uvečer se čujemo! Bok, mama!
- Dobro. Bok!

Pomurski tamburaši svirali na obali Jadrana

U organizaciji Hrvatske samouprave Zalske županije od 17. do 21. srpnja u Domu Crvenog križa u Rijeci održan je Hrvatski regionalni glazbeni kamp u kojem su sudjelovali mladi tamburaši pomurske regije, učenici keresturske osnovne škole i članovi Foto-kino kluba Ivanovec. Voditeljica kampa bila je predsjednica županijske samouprave Marija Vargović, a radionice za djecu vodili su Bálint Horváth, Erik Hegedüs, Biserka Kiš, Henrieta Novak i Radovan Petković. Tijekom pet dana održane su glazbene, filmske, jezične i kreativne radionice, organiziran je izlet u svetište Trsat, gdje su tamburaši svirali na svetoj misi, te izleti u grad Krk i Lovran.

U Pomurju u mnogim hrvatskim naseljima tradicionalno se organiziraju hrvatski kampovi za djecu i mladež – u Velikoj Kaniži kampovi hrvatskih običaja i tambure, isto tako i u Keresturu, a u Serdahelu filmski i tamburaški kampovi. Ove godine uz koordiniranje Hrvatske samouprave Zalske županije udružile su se hrvatske samouprave i odlučile se za zajednički kamp na Jadranskom moru kako bi mladima koji su aktivni na hrvatskom polju dali jednu vrstu nagrade. Nije bilo lako stvoriti financijsku pozadinu. Naime, za kamp je preko narodnog natječaja županijska samouprava dobila svega 500 000 forinti, no u pomoć je priskočilo Udruženje hrvatskih samouprava Zalske županije, hrvatske samouprave iz Kerestura, Serdahela i Velike Kaniže, a s manje sredstava pomogao je i Hrvatski kulturno-prosvjetni zavod „Stipan Blažetin“. Budući da je riječ ponajprije o glazbenom kampu, među sudionicima je bilo najviše srednjoškolaca i studenata tamburaša iz Bečehela, Fičehaza, Kerestura, Mlinaraca, Serdahela, Sumartona, Velike Kaniže i iz Ivanovca (Hrvatska). Bilo je i djece iz keresturske osnovne škole koja su se uključila u jezične, kreativne i filmske radionice.

„Županijska samouprava s ovim kampom na Jadranskom moru željela je nagraditi mlade koji su aktivni u hrvatskom kulturnom životu regije odnosno osnov-

noškolce koji su marljivi u učenju hrvatskoga jezika. Sudjelovalo je ukupno 38 mladih, a među njima bilo je i onih koji još nikad nisu bili na moru. Za njih je to bio neopisiv doživljaj. Radujemo se što se u regiji djeca koja sviraju tamburu, bez obzira na to iz kojih su mjesta, rado druže. Drago nam je i što u kampu ima i djece iz Hrvatske, tako naša djeca imaju mogućnost uz druženje vježbati hrvatski jezik s izvornim govornicima“, rekla je predsjednica hrvatske županijske samouprave Marija Vargović. Tamburaši su svaki dan marljivo vježbali crkvene i svjetovne pjesme uz pomoć učitelja glazbe Bálinta Horvátha i voditelja Erika Hegedüsa, a osnovnoškolci su s učiteljicama imali zadatak prikupiti informacije o znamenitostima Hrvatske, crtati posjećena mjesta, a na kraju je održan i kviz o naučenome. Tijekom kampa sudionici su obišli grad Rijeku, organiziran je izlet u Krk, gdje su tamburaši u starome gradu svirali na placu, a u kupanju se uživalo na plažama Lovrana, Krka i Rijeke. Budući da je u blizini Rijeke svetište Majke Božje Trsatske, organiziran je izlet u svetište. I ne samo izlet, po dogovoru je održana i sveta misa koju je celebrirao fra Krunoslav Kocijan, gvardijan i čuvar Gospina svetišta na Trsatu. Od njega su doznali kako su svetu nazaretsku kuću anđeli prenijeli u Trsat i da već sedam stoljeća vjerni-

ci hodočaste u to svetište. Na misi nije izostala ni tamburaška glazba – pomurski tamburaši Gospu su obradovali sviranjem hrvatskih crkvenih pjesama. Bence Abonyi iz Fičehaza od svoje desete godine svira tamburu, počeo je u keresturskoj osnovnoj školi, i ne odvađa se od tambure. Član je Tamburaškog sastava „MužiKaj“ u Velikoj Kaniži. Od jeseni će studirati u Budimpešti, ali nada se da će moći i dalje ostati sa svojom ekipom. Solidno govori hrvatski jezik, upravo uči za jezični ispit iz hrvatskog jezika, pa mu je dobro došlo vježbanje u Hrvatskoj.

„Zahvalan sam što sam mogao doći u ovaj kamp, odlična je ekipa, tamburašku glazbu jako volim, a to što se možemo i kupati u moru je šlag na torti. Sretan sam i zbog toga što mogu sa sudionicima iz Hrvatske razgovarati na hrvatskom, no ponekad se ne mogu sjetiti hrvatske riječi i onda dopunim engleskim“, rekao je Bence. Karla i Dalija iz Ivanovca također su bile vrlo zadovoljne te su se čudile kako lijepo sviraju pomurski tamburaši. Mnogo su naučile od njih. Članovi Foto-kino kluba, s kojim serdahelska hrvatska samouprava surađuje već deset godina, snimali su događaje iz kampa i od toga će biti izrađen kratki film. Tako su ujedno predstavili način snimanja i fotografiranja.

Beta

Svi sudionici regionalnog kampa

14. tradicijsko pranje na Dunavu

U subotu 1. srpnja u Mohaču je održano već tradicionalno 14. Pranje na Dunavu. Kulturno-gastronomski manifestacija koja nastoji prikazati nekadašnji mukotrpan ženski rad, način pranja rublja šokačkih Hrvata na Dunavu, i ove je godine privukla stotinjak sudionika i više stotina posjetitelja. Priredba je započela mimohodom sudionika do Šokačke skele, a zatim je prikazano tradicijsko pranje na Dunavu. Već po tradiciji uslijedio je prigodni kulturni program sudionika, kuhanje sarme u zemljanim loncima, večera i bal.

Nakon okupljanja u Čitaonici mohačkih Šokaca u ranim poslijepodnevima već tradicionalni mimohod sudionika ulicama grada Mohača do Šokačke skele predvodili su članovi Izvorne folklorne skupine Šokačkog kera. Na čelu povorke bili su članovi skupine s obramenicama, klupčicama, pračkovima, rubljem i ostalim potrepštinama za pranje predvođeni predsjednikom Udruge Stipom Bubregom i drugim članovima vodstva te dugogodišnjim bivšim predsjednikom i danas čelnikom Hrvatske samouprave Đurom Jakšićem. Za njima su išli sudionici – folkloraši u izvornim narodnim nošnjama u pratnji tamburaša. Osim domaćih skupina u povorci je sudjelovao i gostujući KUD Ladislava Matuška iz Kukinja. Ispred Šokačke skele već po tradiciji zaplesalo se zajedničko veliko šokačko kolo, a zatim su članovi Izvorne folklorne skupine na obali Dunava prikazali tradicijsko pranje u nazočnosti više stotina posjetitelja.

Uslijedilo je prigodno otvorenje i kulturni program sudionika, a sudionike i posjetitelje srdačno su pozdravili predsjednik

SZÉCSISZIGET – U naselju Szécsisziget blizu Lentija, odnosno slovenske granice, od 14. do 16. srpnja priređen je najveći festival narodne umjetnosti „Festival SZÉF”. Već treći put na tom festivalu zainteresirani mogu sudjelovati u tzv. maratonu narodnih vrijednosti: narodna glazba, ples i zanati. Na tom festivalu svake je godine uz to nastupao i Tamburaški sastav „Stoboš” iz Velike Kaniže, a ove godine sudjelovao je i njegov pomladak, Tamburaški sastav „MužiKaj”, kao i Tamburaški sastav „Pomurske žice” iz Serdahela. Na dvadesetčetverosatnom maratonu tamburaški su sastavi ponajprije predstavili hrvatsku narodnu glazbenu kulturu, ali su zabavljali publiku i s mađarskom, srpskom i makedonskom glazbom.

Udruge Šokačke čitaonice Stipo Bubreg i mohački gradonačelnik Gabor Pávkovics. Podsjetili su na nekadašnje dunavsko pranje te na važnost očuvanja i njegovanja tradicije šokačkih Hrvata. Ove godine u kulturnom programu nastupile su domaće folklorne skupine, od dječjih do odraslih, više skupina Šokačke čitaonice i mohačkog KUD-a „Zora”, zatim plesna skupina Eötvöseva vrtića te gostujući KUD „Ladislav Matušek” iz Kukinja.

Program kulturno-gastronomski manifestacije tijekom poslijepodneva obogaćen je raznim zabavnim sadržajima i radio-nicama za djecu te kuhanjem sarme na tradicionalan način u zemljanom loncu. Pranje na Dunavu završeno je šokačkim balom, odnosno plesačnicom uz mohački orkestar „Glasovi”, pa je zabava potrajala do sitnih sati.

S. B.

GORIČAN – Naselja Serdahel i Goričan pobratimljena su naselja već više desetljeća. Kulturna, sportska i ribolovna društva te druge civilne udruge međusobno gostuju na raznim programima. Na Danu općine Goričan 25. lipnja svirači Tamburaškog sastava „Pomurske žice” iz Serdahela i plesači KUD-a „Sumarton” gostovali su na kulturnom programu u Goričanu. Načelnik Goričana Emanuel Sinković zahvalio je na odazivu te izrazio želju za buduću suradnju.

Europsko prvenstvo u vaterpolu – mađarska U15 reprezentacija prvak Europe

Član reprezentacije Hrvat Dejan Divjak iz Pečuha europski prvak

Momci mađarske U15 reprezentacije osvojili su naslov prvaka na Europskom vaterpolskom prvenstvu koje je održano u crnogorskom gradu Podgorici od 8. do 16. srpnja. Snage je na tom prvenstvu odmjerilo 25 reprezentacija, a u finalu je reprezentacija Mađarske pobijedila Crnu Goru 8 : 10 (2 : 3, 2 : 2, 2 : 2, 2 : 3). Dejan Divjak profesionalno se bavi vaterpolom i učenik je Hrvatske škole „Miroslav Krleža“ (od jeseni će pohađati 9. razred). Dejan igra vaterpolo u pečuškoj vaterpolskoj ekipi PSN Zrt. Vízilabda Szakosztály. Igrao je i na Europskom prvenstvu u Podgorici. Štoviše, i pogodio je mrežu protivnika!

Svi se ponosimo njime, a posebice roditelji Tamás i Vera, bake Anka i Ljubica te djed Mijo u Katolju, njegov klub i škola.

Branka Pavić Blažetin

SZENNA – Početkom lipnja održan je Kamp dudaša u Szenni sa 120 sudionika. Učenje, sviranje i ples u muzejskom selu (mađ. *skanzen*) u Szenni i tamošnjem Domu kulture odlikovalo je program. Mnogi sudionici bili su iz Šomođske županije, ali su neki došli i iz Budimpešte i sa sjeverne obale Balatona. Dude ili gajde, citera, frula, sve su to instrumenti na kojima su sviranje sudionicama kampa pokazivali majstori spomenutih glazbala uz narodni ples i tečaj narodne pjesme. Kamp u Szenni prvi je put priređen 70-ih godina 20. stoljeća i od tada se redovito održava ne gubeći nimalo na popularnosti. Ove je godine za dudaše i gajdaše u Szenni bio zadužen poznati gajdaš Andor Végh. U Mađarskoj se danas tradicionalna gajdaška glazba još može čuti u Felvidéku i Južnom Zadunavlju. U kampu u Szenni učilo se kako sviraju dudaši u Šomođu. A tko je to mogao pokazati bolje od Andora Végha?

KOLJNOF – Otvorenje izložbe filcarske struke bilo je 30. lipnja 2023. u koljnofskom Centru za kulturu. Članovi Kluba umirovljenika, članovi obitelji, voditeljica vrtića, kolege su svojom nazočnošću počastili događaj. Viktória Gludovátzné Nagy, Viktória Matlár, Marianna Hernitz, Marianna Pálné Németh i Jolán Környei mnoge radosne sate proveli su zajedno, u smijehu i, naravno, kreativnim kreacijama bez kojih ova izložba ne bi bila moguća.

VELIKA KANIŽA – Zastupnica u Europskom parlamentu Sunčana Glavak posjetila je 14. srpnja 2023. Konzulat Republike Hrvatske sa sjedištem u Velikoj Kaniži. Jedna od glavnih tema razgovora s počasnim konzulom Republike Hrvatske u Mađarskoj Atilom Kosom bio je projekt novoga cestovnog mosta na rijeci Muri. O tome je dvoje sugovornika razgovaralo i na zajedničkoj konferenciji za novinare, istaknuvši važnost mosta koji će povezivati dvije pogranične strane u području oko hrvatske Kotoribe i mađarskog Murakeresztúra. Eurozastupnica Glavak prenijela je i kako je projektna dokumentacija već pripremljena te da je za izgradnju mosta namjera osloniti se ponajviše na fondove Europske unije, uz nužne „kapitalne injekcije s hrvatske i mađarske strane“.

(Izvor: mvep.gov.hr)

BAJA – Ljubica Nedić, doktorandica na poslijediplomskom sveučilišnom doktorskom studiju Obrazovne znanosti i perspektive obrazovanja na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, gostovala je na Visokoj školi Józsefa Eötvösa u Baji u okviru tromjesečne CEEPUS-ove potpore za mobilnost. Andor Pajrok, koordinator programa mobilnosti, i dr. sc. Morana Plavac, lektorica za hrvatski jezik, upoznali su doktorandicu s programima visoke škole i s poviješću Baje. Tom prigodom doktorandica Nedić održala je dva predavanja iz područja svoje doktorske disertacije. U organizaciji Instituta za narodnosne i strane jezike na Visokoj školi Józsefa Eötvösa u Baji 18. ožujka održana su i dva predavanja: „Odnosi Baje, Osijeka i Tolisea na primjeru franjevačke karizme (povijesne dodirne točke)“ i „Antroponimija u usmenoj književnosti toliškoga kraja“. Na predavanjima su sudjelovali profesori i studenti smjera za hrvatske odgojitelje i učitelje te pripadnici hrvatske manjine, o čemu je izvještavao i Hrvatski glasnik. Ostvarena je dobra suradnja kao i poziv na lipanjsku Ljetnu akademiju koja se održava u Baji.

